
*М.Є. Максюта,
доктор філософських наук,
професор НУБіП України*

*Я.Л. Мала,
аспірантка НУБіП України*

ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНО-ПЕРСОНАЛІСТСЬКІ КОНОТАЦІЇ ІДЕЙ ФЕМІНІЗМУ У ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Роль жінки в історії суспільства і культури, особливості жіночого буття, тенденції розвитку жіночих рухів другої половини ХІХ – початку ХХ ст., започатковані у Європі, привертати пильну увагу багатьох вітчизняних громадських діячів та творчої інтелігенції, які прагнули проаналізувати проблеми жіночої емансипації [1; 2; 3; 4; 7]. Сучасні вітчизняні дослідники наголошують на особливостях українського фемінізму. Так, Л.В. Петришина зазначає, що «фемінізм, поширений в основному в демократичних суспільствах, для українських жінок не міг стати політичною метою. На тлі існування колоніального режиму і безправ'я українок мало хвилювала безпосередня ліквідація статевого приниження» [8, 59]. В цілому поділяючи підхід, згідно з яким жіночі рухи в Україні спрямовувались на вирішення актуальних загальних соціокультурних, мовних проблем, все ж враховуватимемо, що тією чи іншою мірою дослідники не могли залишатися осторонь і власне питання жіночої емансипації. Вже «перші намагання українських жінок до емансипації спостерігались на Наддніпрянщині у зв'язку з загальногромадським піднесенням у 60-х роках ХІХ ст. Появились вони серед жінок, які мали вищу освіту і брали активну участь у визвольних рухах, в українській літературній творчості (Марко Вовчок, Ганна Барвінок та інші)» [3, 3–4]. Хоча пріоритетними для прогресивних рухів українських жінок були завдання національного визволення як визначальна передумова також вивільнення жінок від поневолення. «Як головне завдання своєї діяльності жінки вбачали перш за все боротьбу за національні й соціальні права всього народу, вважали, що їх здобуття забезпечить і жіночу емансипацію» [8, 59]. Можливості індивідуально-особистісного самоствердження реалізуються лише в суспільно-політичній і родинно-побутовій сферах відносин.

Фундаментальною засадою самостверджувального буття жінки є гендерна рівність чинника «взаємовідкриття» чоловіка і жінки: рівність висвітлює іншого у повноті життєвих проявів у відповідних соціальних, культурних та національних умовах. «Така спрямованість українського жіночого руху мала своїм підґрунтям об'єктивні підстави (хоч і прямого зв'язку між демократизацією і емансипацією, мабуть, не існує). І тому жіночий рух на українських землях був значно багатший за змістом, ніж у країнах Західної Європи та Америки» [8, 59]. На наш погляд, певні позитивні переваги вітчизняних жіночих рухів визначалися прагненням вирішувати завдання індивідуально-особистісного утвердження жінки у контексті удосконалення соціальних відносин та інституцій, коли, як зазначав Д.С. Міл, «ніхто й не вимагає якихось пільг та щедрот на користь жінок, а вимагається скасування існуючих пільг і щедрот на користь чоловіків» [6, 391–392]. Так, «діяльність українських жіночих організацій кінця XIX – початку XX ст. свідчить про те, що жінки цінували понад усе економічний, культурний, освітній, соціальний прогрес нації. І тому на перше місце ставили сприяння формуванню особистості, розвиток економіки, модернізацію суспільства» [8, 59].

Особливість розвитку українських жінок та вітчизняного жіночого руху, на переконання М. Богачевської-Хом'як, відображає «їхній особливий погляд на родину. Росіяни й європейці назагал бачать родину як продовження державної влади, тоді як українці традиційно вважали її притулком від настирливої влади. Родина для них була джерелом сили. Завданням цієї інституції було зберігати українську культурну й мовну автономію від втручання держави» [Цит. за: 9, 73].

Ідеї фемінізму у вітчизняній філософії зазначеного періоду висвітлювали М. Богачевська-Хом'як, А. Бичко, В.А. Добровольська, О. Забужко, Н. Зборовська, С. Квіт, С. Павличко, М. Рудницька, Л.О. Смоляр та ін. [3; 4].

Леся Українка, як у своїх художніх творах, так і в літературно-публіцистичних дослідженнях, активно апелює до образів жінки – «знеособленої», «сентиментально-покірливої», «незалежної», «оригінальної» та ін. Висвітленню цієї проблематики присвячена, наприклад, публіцистична стаття «Нові перспективи та старі тіні («Нова жінка» західноєвропейської белетристики)», в якій авторка зазначала, що теми, заторкувані французькою белетристикою другої

половини XIX ст. та об'єднані спільною назвою «жіноче питання», періодично викликали інтерес у суспільній свідомості європейських країн. Це пояснювалося тим, що французьким письменникам чи не вперше вдалося детально й змістовно виробити уявлення про сучасну жінку, зокрема завдяки поглибленню понять «вчена жінка», «ідеальна жінка» та ін.: для Лесі Українки важливо було проаналізувати розвиток знань щодо жіночого питання, зміни самого предмета вивчення у конкретних спрямуваннях. Так, вважає вона, на особливу увагу заслуговує щира, «істинно вільна духом Корделія», жінка, здатна відкрито і вільно розуміти й розбудовувати свій життєвий шлях і долю, увиразнюючи значущість відповідних екзистенціалів. Втім, образу подібної, вільної духом, жінки література XVII і XVIII ст. не мала, усі людські почуття й переживання в ній – на посередньому рівні. Художня творчість авторів західноєвропейських країн зазначеного періоду, вважає Леся Українка, по суті справи, існувала у досить обмеженому, «приземленому» просторі формування образу або сентиментально-покірливої жінки, що, правда, залежно від рівня майстерності автора, більшою чи меншою мірою він відзначався, «принаймні, почуттям людської гідності», або ж, щоб, буцімто, не втрачати зв'язків із дійсністю, формувались уявлення про «непорядну жінку». Вона не оминає також образу лагідної і покірної жінки у попередні історичні епохи – у творчості Шиллера, Гете, Пушкіна, – як виправданий, переконана вона, насамперед наявністю даного почуття, що також наближало його до ідеалу людини як індивідуальної особистості, здатною бути відповідальною за себе і свою долю, що досить активно відображалось вітчизняною художньою літературою на зламі століть [5] та ініціювало громадську активність жіночих товариств.

Чи не найбільший інтерес при цьому викликали власне індивідуальні риси і якості жінки – її незалежність, оригінальність, самодостатність, тобто особистість, здатна підвищитися до рівня індивідуальних самопроявів та самореалізації завдяки активному використанню освіти, виховання, культурних, національних традицій і формуванню свого життєвого шляху, але супротив наявних соціальних умов, які спричиняли життєві конфронтації. Леся Українка зазначає: «Закон і традиція створили обом типам жінок таку вузьку рамку життя, у межах якої майже неможливо проявити себе для більш-менш незалежної та оригінальної натури, – подібна натура, відтак, мусить шукати для себе вихід поза усталеними порядками»

[14, 78]. Але, переконана вона, ми мусимо, зрештою, вийти за межі жорсткої опозиції «незалежність – безпорадність» як, буцімто, визначальних для усталених уявлень і звернутися просто до жінки поза позиціями захисника чи противника фемінізму, до жінки, з її власне людськими якостями, потребами, інтересами, надіями, переживаннями, стражданнями та ідеалами, але ж які, так чи інакше, не можуть не впливати також на чоловіка. Зокрема, письменниця звертається до роману Ж.Буа «Нове страждання», присвяченого зображенню невідомих раніше проявів ревнощів сучасного чоловіка, викликаних, насамперед, незалежністю, способом життя та ставленням до нього «нової жінки», для якої першочерговими були питання громадської, наукової і т.ін. діяльності, а не сфера побуту і чоловіка. Для останнього ж це виявилось занадто тяжким випробуванням, бо потребувало переоцінки усталених життєвих, родинних цінностей та взаємин, актуалізуючи, насамперед, особистісні якості, здатність піднятися над стереотипами повсякдення до необхідності толерантного ставлення до жінки, що, вочевидь, закорінено у почуттях справжньої любові, а, зрештою, і в усій системі світовідношення. Відсутністю останніх і пояснюються крайнощі. «Відтоді, як для нової жінки весь життєвий інтерес більше не зосереджений на чоловікові, а значною мірою пов'язаний із наукою, мистецтвом та, головне, із феміністичною діяльністю, – чоловіка охопили «нові страждання»: його охопили ревнощі, нечувані ревнощі до її книг, занять, конференцій... Він так жорстоко зненавидів книгу, яку вона пише, що навряд чи спромігся б так ненавидіти її дитину від іншого чоловіка» [14, 96]. Епіцентр розмислів, вважає Леся Українка, доконечно має, поступово розширюючись, охоплювати також образ чоловіка, його спосіб життя, індивідуальні якості у взаєминах із дружиною. «Ці ревнощі безсилі примусити «нову жінку» відмовитися від того, що вона вважає своїм покликанням, але їх цілком достатньо, аби отруїти життя й чоловікові, й жінці, якщо лиш вони люблять один одного» [14, 96].

Аналізуючи проблему гендерної рівності, Леся Українка підводить до необхідності поглиблених пошуків у даному напрямку як, по суті, проблеми вічної, ініційованої, насамперед, «переоцінкою усіх цінностей» сучасного людського буття, на засадах якого останнє може й повинно поступово розширювати можливості особистісної самореалізації, як жінки, так і чоловіка. Йдеться про індивідуально-особистісні риси і якості жінки, вироблене упродовж

попереднього життя ставлення до світу та інших людей, її схильності, уподобання, на засадах чого вибудовується життєва програма, яка і реалізується у її ставленні до чоловіка. Подібна програма не може не призводити до появи неузгодженостей, суперечностей у стосунках між подружжям, але і до потреби глибоких взаємних душевно-духовних особистісних трансформацій, скажімо, до поступового відмежування від уявлень про таку жінку, як «оригінальну», «незалежну» і т.ін., пов'язаних із віджилими стереотипами. Адже у межах останніх «за подібних обставин відкривається найширший простір для змішування понять: чи незалежна та оригінальна жінка підозрюється у «непорядності», чи жінка просто безпорадна наділяється ореолом оригінальності» [14, 78]. А підвищена увага зосереджується на жінці як справжній представниці «третьої статі», готової усім пожертвувати заради своєї «незалежності». Цей тип зображено в романі Р.Кіплінга «Світло погасло», зазначає Леся Українка. Але визначальними при цьому виявляються не «об'єктивність» життєспряв, зокрема, творчої діяльності чи значущість результатів, а безпідставні претензії на подібний статус у єдності із прагненням залишатися «гордою та правдивою», насправді ж позбавленою співпереживання, здатності відчутти та зрозуміти біль і страждання іншої людини. По суті, це – інший шлях до вже відомої егоїстичної позиції чоловіків. Тому даний образ викликає навіть більш неприємні враження, ніж «позбавлена почуття власної гідності та здатна на образливі прояви злості, але людяніша за своєю натурою», внутрішньо у певному розумінні довершена цілісна жінка, але потреба якої – у відповідних «вимірах» також сприймати й чоловіка і – любити його. Як провідну цю думку висловлює Олена своєму коханому в повісті О.Кобилянської «Людина». Адже він «був дійсно цілою людиною, не дробився в кусники для всіх і нікого, не гнувся, а прямував безвзглядно до одного, до праведного; що задивлювався на жінок не очима нинішнього брудного егоїзму, а людини людяної...» [5, 13]. Але жінка, здатна піднятися до цього рівня, вже уявляє майбутнє, бо воно, так би мовити, залежить від неї, нею формується, оволодіваючи відповідними засобами як індивідуальна особистість. «Будучина жіноча лежить в її руках. Нехай озброюється кожна по можності, після обставин, а зброя їх... яка чиста, яка сильна, як варто по неї сягнути! Се – знання...» [5, 10–11]. Життєві принципи особистості жінки як «людяної людини» головна героїня повісті висловлює упевнено і

лаконічно: «Ніхто не є управнений мати бажання, котрі в житті другого мали би відогравати якусь рішачуючу роль; а ще менше на те наставати, щоб були зреалізовані. Я їх не можу визнавати... Маю сама право йти за собою або проти себе». «Ніколи не буду жити брехнею...». «Ніяка сила світу не стопче в мені мислячої самостійної людини...». Дух неправди «на мене не має ні впливу ні якого, ні сили. Вважаю його лише нездоровою, брудною силою, котра не має змислу для чистого шляхетного чувства; тій силі в грязі гаразд, вона рада б усе їй противне загарбати у свій круговорот і приглушити» [5, 34–35].

Отже, викладені основні положення змальовують типи жінок, що так чи інакше відображали розвиток ідей фемінізму. Вони не могли не викликати підвищеного інтересу, бо, як наголошувала Леся Українка, при цьому заторкувалися питання «людської психології», світовідношення та світопереживання людини у її прагненні підвестися над застарілими стереотипами. Позаяк, наприклад, ідея «вільного шлюбу», з огляду на її практичну реалізацію в умовах панування патріархальних відносин, виявилася занадто складною, то питання (вкотре вже) знову «спростили», редукувавши його до позиції «вільного розлучення чи свободи адюльтера». Захисником останнього, зазначає Л. Українка, був О. Бальзак, котрий підняв на небачений до цього «п'єдестал світську жінку», а також «друг жінок Дюма-син», відомий і як захисник «вільного розлучення». Хоча, за оцінкою Л. Українки, останній був далеко не кращий серед «друзів жінок», принаймні, «він не витримував порівнянь із Мілем» [14, 81]. Зрештою, одним із центральних питань, навколо якого зосереджувалися феміністські пошуки, було питання сексуального насильства. В цілому воно розглядалося як результат панування патріархату, як своєрідний підсумок тривалого історичного розвитку сімейно-побутових відносин, коли навіть сама жінка сприймала визначене традиційним побутом своє місце і призначення як належне. Тому жіноча самовідданість, яка так чи інакше привертала увагу Лесі Українки, повинна розглядатися, насамперед, в контексті реальних життєвих процесів і явищ, тенденцій суспільного буття, як особиста здатність жінки «бути собою». Причому, на наш погляд, відображаючи чи рівень громадянської активності, чи «ідеологію домівки», вони завжди були і суспільно значущими. Але на першому плані повинна залишатися індивідуальність жінки, її можливості самостійно бути жінкою, що «не зникає»

з культурного, громадянського життя спільноти. До подібних тенденцій привертав увагу на початку ХХ ст., зокрема, В.В.Розанов. Він писав: Це – «настільки ж глибоко, наскільки й предивно – нині жінка (і дівчина) – зникли, від них залишилась сукня, під якою ще менш цікава, ніж сукня, людина» [10, 231]. «Незникаючою» сприймалась самовіддана жінка, яка оволоділа мистецтвом гідно поставати, зберігаючи жіночість: для жінки природно бути самовідданою, бо, лише залишаючись жінкою, вона постійно доносить до інших, до світу свою неповторність, що може набирати різних форм у процесах життєздійснення її індивідуальності.

Враховуючи, однак, життєву приреченість загальноприйнятого «взірця» подібних прагнень, оптимальним видається поєднання першого і другого – формування та зміцнення індивідуального самовизначення жінки в конкретних життєвих проявах самовідданості її як особистості. Самовідданою може бути жінка, здатна особистісно стверджуватися, індивідуально проявлятися у своїй неповторності шляхом віднаходження та розвитку в собі якостей і здібностей життєвої самореалізації, вільних індивідуальних починань у суспільному, культурному, громадському житті та родинно-побутовій сфері. У понятті «самовідданість жінки» наголос, вочевидь, на першій частині: вона самостійно обстоюватиме свою життєву позицію, мусить віднаходити і реалізовувати відповідь на питання: «Як стати особистістю?». Онтологічна здатність індивідуальності жінки встояти у надскладних життєвих процесах і залишатися собою, уникаючи, по суті, при цьому «копіювань процесу формування чоловічої особистості, наслідування раціоналізму чоловіків» [14, 97], що завжди було певною загрозою нівелювання жіночності. Адже за будь-яких умов усі кроки у даному напрямку будуть, зрештою, невиправданими через їх невідповідність глибинній, унікальній жіночій природі, цінностям, пріоритетам та ідеалам жіночого буття – кроки до «іншої» природи як втрата мужності залишатися собою.

Як видається, певна «противага» при цьому могла би бути, в статусі вихідної передумови, зміцнення жіночої незалежності, яка, однак (чи не завжди), супроводжується конфліктами. Причиною цих конфліктів є буцімто зазіхання на традиційні відносини намаганнями поставити під сумнів загальноновизнану (патріархальну?) систему цінностей, нібито «загальність» гарантує від деструкції. Натомість слід враховувати, що неоднозначність, складність життєвих спрямувань, проявів внутрішнього світу унікальних людських

індивідуальностей супроводжується зрушеннями в системі усталених оцінок, життєвих принципів і цінностей, деформуючи й можливості зміцнення вільних шлюбних відносин та відповідної родинної атмосфери. Якщо припустити, що дружину та чоловіка «поєднує лише любов, довіра та усвідомлення своєї свободи», хоча вони попередньо не обмежували себе жодними церковними, громадянськими чи матеріальними узами, то ми все ж не в праві розглядати як надійні передумови «щасливого шлюбу». Адже не можуть при цьому ігноруватися певні, у тому числі й викликані не завжди чітко усвідомлюваними причинами, але істотні, зміни, коли на передні позиції виходять, як вважалося раніше, меншовартісні переважання. Хай там як, але «незалежний шлюб», зокрема, і як спосіб вивільнення жінки, з одного боку, та прояви «розвинених» моральних якостей подружжя – з іншого, не завжди можуть залишатися взаємоприйнятними у світлі визнаних у суспільстві життєвих стереотипів: одна справа – цінності, що визначаються сумлінням особистості високоморальні, й зовсім інша – чинники «рутинної моралі», громадської думки, з якими стикаються прихильники «вільних шлюбів».

Відтак, подібний шлях вивільнення жінки як особистості, по суті, не є і не повинен розглядатися як самоорієнтований, але також – і як умова реалізації особистісних якостей чоловіка, бо потребує від кожного нових самовідданих власних зусиль, поглиблення взаєморозуміння, здатності поступатися іншому, можливо, навіть, не тільки і не стільки шляхом самообмеження, скільки завдяки особистісному самопіднесенню на шляху зближення попередньо відмінних позицій і поглядів. Коли йдеться про «вільний шлюб» та пов'язані з ним можливості індивідуального вивільнення, причому не лише жінки, але й чоловіка, то має послідовно дотримуватися визначальний його «принцип»: подружжя лише спільними зусиллями формує відповідну атмосферу вільних життєвியавів, а не як шлях «добровільного» упокорення дружини «на милість» чоловіка. Для Л. Українки як загальновизнане поціновується прагнення жінки бути вільною у сімейно-побутовому середовищі, володіти, зокрема, і свободою розлучень, але також отримувати політичні права, оволодівати творчістю в науці, що особливо активізувалися у ХІХ ст. і що послужило також предметом поглибленого переосмислення та відображення в художній літературі; адже, це, зазначала Л. Українка, передбачає, зрештою, вільну реалізацію «можливості простого прагнення людської істоти розвивати свої розумові сили

без жодних інших устремлінь» [14, 81], залишаючись людиною: героїня одного її оповідання «любить згадувати свої дитячі роки, бо, каже вона, «тоді я більше була людиною, ніж тепер...».

Онтологія жіночності є позачасовою демонстрацією «спільного» прояву людської індивідуальності (безперечно, завжди незвичної) і сприйнятливої для іншої жінки (коли вони поєднуються, насамперед, жіночністю, як «друзі мрій»), завдяки чому, наголошує Леся Українка, вони «завжди рідні собі, хоч би віки ділили ті мрії одна від одної». Тому мистецтво жіночності постає формою синтезування життєздійснення, проявів внутрішнього світу жінки як особистості, її неповторності у здатності індивідуально демонструвати вічну жіночу природу – думки, почуття, переживання, родинні стосунки та ін. Значущою у цьому розумінні, на наше переконання, є творчість Лесі Українки (для неї жіноча проблематика – це також феномен жіночності у його національно-культурних вимірах як максимально відкритої і прийнятної форми особистісного самоздійснення української жінки) репрезентована формулою «руху до себе». Так, скажімо, наголошує А.Бичко, «на відміну від традиційного тлумачення мікросвіту як стабільного та визначено-непорушного, у Лесі Українки суб'єктна реальність перебуває у вічному русі і можна визначити її як «рух до себе» [1, 7]. Рівень самореалізації індивідуальності жінки може бути різним, аж до вищих розумово-вольових демонстрацій, який інколи поцінюється «як виняток», але може й повинен сприйматися цілком природно як маніфестація жіночності, як «промова» особистості жінки до світу. Жіночність особистості жінки є відбитком або у певному розумінні продовженням, увиразненням взаємодії, взаємоініціюванням її станів та переживань, коли останні можуть і повинні поцінюватись, насамперед, в особистих вимірах як її індивідуальна відповідь у ставленні до дійсності, інших людей, як її особиста здатність стверджувально синтезувати це ставлення, тобто бути здатною на подібну позитивну відповідь, навіть і всупереч несприятливим життєвим обставинам. Так, в оповіданні Л. Українки «Голосні струни», не очікуючи взаємності від коханого, дівчина мусить віднайти в собі сили «перебувати осторонь», бути байдужим спостерігачем у безнадійній ситуації, але що є свідченням мистецтва жіночності. Подібні прояви рівнозначущі для особистості жінки, її знань, почуттів і переживань – у її здатності перетерпіти надскладні життєві обставини. «Ніколи не думала вона давніше, щоб можна було так ясно спогадувати

свої минулі почування, – не картини, не розмови і вчинки, а самі почування. Може б, краще, коли б не було такої пам'яті» [11, 149], хоча якраз дана «пам'ять» і виводить у простір неповторності мистецтво жіночності. Тому Л. Українка наголошує, що й за образом, і за способами виконання роман О. Кобилянської «Царівна» вигідно вирізняється, порівняно із подібними за тематикою італійськими та німецькими творами: дана відмінність простежується завдяки беззаперечним індивідуально-особистісним перевагам героїні української письменниці – щирою демонстрацією своїх життєвих рис. Так, продовжуючи думку про певні переваги «героїні-русинок» порівняно із жінками західних країн, Л. Українка зазначає: «Это объясняется тем, что русинка постаралась победить в самой себе те враждебные начала, с которыми приходилось ей бороться в окружающей среде, тогда как итальянка и немка не имели на это ни мужества, ни сил, ни даже ясного сознания необходимости такой самопобеды» [13, 69].

Мистецтво жіночності для Л. Українки щільно пов'язане із практичним вирішенням проблеми жіночої емансипації, принаймні, у тому розумінні, що лише для вільної жінки і відкриваються всі до того приховані життєві можливості самореалізації її індивідуальної особистості. Хоча, крім того, справжнє мистецтво жіночності асоціюється з природним характером поведінки – воно абсолютно несумісне із манірністю. Так, у короткій новелі, написаній і опублікованій спочатку німецькою мовою у німецькому часописі «Ein Brief ins Weite» авторка наголошує на важливості для жінки «загалом поводитись цілком природно, без тієї банальної вимушеної ввічливості, яка звичайно характерна для взаємин між мужчинами і жінками і яка мені ненависна» [12, 158].

В цілому ж проблема жіночої емансипації аналізується Л. Українкою у різних ракурсах, і залежно від інших заторкуваних питань у дане поняття нею вкладається й різний смисл, принаймні, вона наголошує на необхідності розрізнення жіночої емансипації «не по теорії, а по інстинкту» [17, 71], характерної для головної героїні повісті «Некультурна» [5]. Мистецтво жіночності визначається проявами індивідуальності жінки, її здатностями перебувати, так би мовити, в епіцентрі життєбуття як свого «простору», результатом освоєння якого вона є особистістю, у тому числі й у здатності залишатися, умовно кажучи, на своєму рівні і в чоловічому світі, – «у її здатності до усїєї чоловічої роботи» [5]. Подібний образ не

може не викликати захоплення як особистості самостійної та самодостатньої, відкритої до самореалізації. Водночас Леся Українка вважає, що як життєстверджувальні можуть і повинні поцінюватися уміння жінки встояти перед грубим тиском самовпевненого чоловіка, коли її особистісні якості не можуть не бути на передньому плані, забезпечуючи здатність діяти за обставинами, не втрачаючи жіночності. Природно, що подібне високе мистецтво є (і не може не бути) притаманним у єдності проявів індивідуальних якостей її самореалізації. Витоки його – у різних життєвих обставинах (чи відносинах), нерідко це може бути моральне й етичне неприйняття, заперечення неповажливо-принизливого ставлення чоловіка, котрий здатний в цілому викликати симпатію.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бичко А.* Леся Українка: Світоглядно-філософський погляд. – К., 2000. – 186 с.
2. *Богачевська-Хом'як М.* Білим по білому: Жінки в громадському житті України. – 1884–1939. – К., 1995. – 424 с.
3. *Головчанська У.* Діяльність товариства Союзу українок Галичини у 20–30-х рр. ХХ ст. – Івано-Франківськ, 1999. – 48 с.
4. *Зборовська Н., Гльницька М.* Феміністичні роздуми на карнавалі мертвих поцілунків. – Львів, 1999. – 336 с.
5. *Кобилянська О.Ю.* Людина: Вибрані твори. – К., 2014. – 206 с.
6. *Міл Д.С.* Про свободу. Есе. – К., 2001. – 463 с.
7. *Пашко О.Ф.* Краса людського духу: До проблематики повісті О.Кобилянської «Людина» // Укр. літературознавство. – К., 1987. – Вип. 49. – С.65–72.
8. *Петришина Л.В.* Політичний потенціал жінок і процес державотворення в Україні // Актуальні проблеми політики. 1997–1998. – Вип. 3–4. – 312 с. – С.55–61.
9. *Пискір Б.* Матері для Батьківщини // Сучасність. – 1994. – №6. – С.70–82.
10. *Розанов В.В.* Жінчина перед великою задачею // *Розанов В.В.* Соч. – Т.1. : Религия и культура. – М., 1990. – С.228–246.
11. *Українка Л.* Голосні струни // *Українка Л.* Зібрання творів у 12 тт. – Т.7. – К., 1976. – С.142–153.
12. *Українка Л.* EinBriefinsWeite // *Українка Л.* Зібрання творів у 12 тт. – Т.7. – С.154–158.
13. *Українка Л.* Малорусские писатели на Буковине // *Українка Л.* Зібрання творів у 12 тт. – Т.8. – К., 1977. – С.62–75.
14. *Українка Л.* Новые перспективы и старые тени («Новая женщина» западноевропейской беллетристики) // *Українка Л.* Зібрання творів у 12 тт. – Т.8. – С.68–72.

Максюта М.С., Мала Я.Л. Екзистенціально-персоналістські конотації ідей фемінізму у творчості Лесі Українки.

У статті аналізується один із дійових чинників вступу до нового суспільства – результативність феміністського руху, ефективність вирішення його завдань і пошуків засобів та умов вивільнення жінки від існуючих форм пригноблення, формування жіночої свідомості з врахуванням вітчизняного досвіду. Зокрема, дослідження феміністичних ідей Лесі Українки свідчить, що поглибленого переосмислення потребує феміністичний рух – рух, тенденції і наслідки якого привідкривають до цього невідомі, самотворчі особистісні можливості жінки у нових життєвих умовах. Історичний розвиток актуалізує раніше дещо приховані негативні риси патріархату, освячені традиціями відносин статей. Обстоювані Лесею Українкою феміністичні ідеї засвідчують, що дівість мистецтва жіночності – в умовах його здійснення на усій вертикалі життєдіяльності індивідуальності – від домашнього вогнища і до її індивідуально-особистісних соціальних і культурно значущих проявів.

Ключові слова: жіноче буття, маскуліність, фемінізм, жіночі цінності, жіноча культура, жіноча свідомість.

Максюта Н.Е., Малая Я.Л. Экзистенциально-персоналистские коннотации идей феминизма в творчестве Леси Украинки.

В статье анализируется один из действенных факторов вступления в новое общество – результативность феминистского движения, эффективность решения его задач и поисков средств и условий освобождения женщины из-под существующих форм угнетения, формирования женского сознания на основе отечественного опыта. В частности, исследование феминистских идей Леси Украинки свидетельствует, что углубленному переосмыслению подлежит феминистическое движение – движение, тенденции и последствия которого демонстрируют до этого неизвестные, самотворческие личностные возможности женщины в новых жизненных условиях. Историческое развитие актуализирует ранее несколько скрытые черты патриархата, освященные традициями отношений полов. Феминистские идеи, которые отстаивала Лесья Украинка, свидетельствуют, что действенность искусства женственности – в условиях его осуществления на всей вертикали жизнедеятельности индивидуальности – от домашнего очага до индивидуально-личностных социально и культурно значимых проявлений.

Ключевые слова: женское бытие, маскулинность, феминизм, женские ценности, женская культура, женское сознание.

Maksuta M.E., Mala Y.L. Existential and personalistic connotations of ideas of feminism in Lesya Ukrainka works.

The article concerns the idea that the path into the new egalitarian society is long and complicated. However, the impact of the feminist movement, the

effectiveness of its tasks and the search for means and conditions of releasing women from the existing forms of oppression, formation of female consciousness regarding domestic experience are certainly the most effective factors, which must be considered.

In particular, the analysis of feminist ideas of Lesya Ukrainka indicate that an in-depth rethinking of the subject of the feminist movement in the unity of the broad socio-cultural and individual-personal approach, as a movement, the tendency and effects of which demonstrate previously unknown, creative personal abilities of woman personality in new living conditions. In fact, the concepts and norms which were neutralized by masculine culture are actualized, they derive «from the shadow» the modern significance of «female values», «female dignity and ideals», «female culture», «female existence» etc. The latter is portrayed as «self-sacrificing attitude», which in the majority of destinies is manifested by attempts of women to constantly return perhaps in a new way, primarily the lost personal integrity, but eventually, as local experience shows, as the female dignity. Historical development actualizes some previously hidden features of patriarchy, sanctified by traditions of gender relations. Feminist ideas espoused by Lesya Ukrainka show that the validity of the art of femininity – in terms of its implementation throughout the vertical individuality from the hearth, when she appears as the guardian of the family and to its individual socially and culturally significant displays.

Key words: female existence, masculinity, feminism, female values, female culture, female consciousness.